

Opinia Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego w sprawie: „Zarządzanie terytorialne przemianami w przemyśle: rola partnerów społecznych i wkład programu ramowego na rzecz konkurencyjności i innowacji”

(2006/C 318/02)

Dnia 19 stycznia 2006 r. Europejski Komitet Ekonomiczno-Społeczny, działając na podstawie art. 29 ust. 2 regulaminu wewnętrznego, postanowił sporządzić opinię w sprawie: „Zarządzanie terytorialne przemianami w przemyśle: rola partnerów społecznych i wkład programu ramowego na rzecz konkurencyjności i innowacji”

Komisja Konsultacyjna ds. Przemian w Przemysle, której powierzono przygotowanie prac Komitetu w tej sprawie, przyjęła swoją opinię 31 sierpnia 2006 r. Sprawozdawcą był Antonello PEZZINI, współsprawozdawcą — Enrico GIBELLIERI.

Na 429. sesji plenarnej w dniach 13-14 września 2006 r. (posiedzenie z dnia 13 września) Europejski Komitet Ekonomiczno-Społeczny stosunkiem głosów 181 do 2 — 8 osób wstrzymało się od głosu, przyjął następującą opinię:

1. Wnioski i zalecenia

1.1 W związku z nowymi wyzwaniami powstałymi w wyniku globalizacji Rada Europejska w marcu 2006 r. skoncentrowała uwagę — w ramach wznowienia strategii lizbońskiej — na wroście i zatrudnieniu oraz na zintegrowanym podejściu do zarządzania.

1.2 Unia Europejska powinna połączyć swoje wysiłki, aby zapewnić swym obywatelom innowacyjny, konkurencyjny i zrównoważony rozwój w celu osiągnięcia większej spójności gospodarczej i społecznej na jej terytorium, poprzez tworzenie i rozwój nowych przedsiębiorstw, nowych specjalizacji zawodowych oraz liczniejszych miejsc zatrudnienia o lepszej jakości, przy jednoczesnym zachowaniu europejskiego modelu społecznego zorientowanego na gospodarkę opartą na wiedzy.

1.2.1 Komitet jest utwierdzony w przekonaniu, że bez „nowego cyklu wdrażania strategii opartego na partnerstwie i odpowiedzialności za realizację jej celów” ⁽¹⁾ wszystkie wysiłki na rzecz zwiększenia konkurencyjności i zatrudnienia w Europie okażą się daremne, jak również że konieczne jest przyjęcie oraz szybkie i powszechne wdrożenie nowych modeli zarządzania.

1.2.2 Zdaniem Komitetu zarówno siódmy program ramowy na rzecz badań, rozwoju technologicznego i demonstracji, jak i nowy program ramowy na rzecz konkurencyjności i innowacji (CIP) nadal reprezentują zbyt odgórne podejście i nie pozwalają jeszcze na osiągnięcie odpowiedniego poziomu integracji oraz koniecznego i odpowiedzialnego udziału podmiotów publicznych i prywatnych w rozwoju na szczeblu lokalnym i regionalnym, przy jednoczesnej optymalizacji podstawowej roli partnerów społecznych dla zapewnienia perspektyw trwałego i zrównoważonego wzrostu.

1.3 Unia Europejska powinna zachęcić, również przy wykorzystaniu wspomnianych dwóch instrumentów, do tego nowego typu partnerstwa na szczeblu lokalnym z władzami,

podmiotami gospodarczymi i — szczególnie — z partnerami społecznymi, promując nową generację „paktów terytorialnych na rzecz rozwoju w zglobalizowanym świecie” ⁽²⁾.

1.4 Komitet jest przekonany, że nie istnieją sposoby zarządzania, które byłyby dobre dla wszystkich. Do każdego szczebla regionalnego/lokalnego należy poszukiwanie wzorców najlepiej odpowiadających wymogom zarządzania terytorialnego, które byłyby zgodne z krajowymi, europejskimi i międzynarodowymi ramami odniesienia.

1.5 Komitet może wskazać pewne kryteria wspólne dla takich wzorców:

- obecność zorganizowanego dialogu społecznego i obywatelskiego,
- regularna, publiczna ocena jakości oraz wpływu realizowanych działań,
- szkolenie podmiotów działających na rzecz rozwoju i go integrujących,
- tworzenie struktur łączących świat akademicki, przemysł i rząd,
- wysokiej jakości struktury edukacyjne i szkoleniowe,
- wprowadzanie do sieci ośrodków doskonałości naukowo-technologicznej,
- tworzenie/wzmocnienie nowoczesnych struktur łączących różne podmioty (okręgów, parków *high-tech*, konglomeratów produkcyjnych i finansowych itp.).

⁽¹⁾ Patrz: konkluzje Rady Europejskiej z posiedzenia w dn. 23-24 marca 2006 r., pkt. 4

⁽²⁾ Patrz: *Pacte Industrial de la Regio Metropolitana de Barcelona* (<http://www.pacteind.org/eng/activities/>), w którym stwierdza się, że „konkurencyjność regionu leży od jakości przedsiębiorstw i ich pracowników”.

- dysponujący wyposażeniem, rozwijający się w sposób zrównoważony, atrakcyjny i z informatyzowany region,
- skuteczne i akceptowane struktury osiągnięcia konsensusu i podejmowania decyzji w oparciu o zaangażowanie obywateli.

1.5.1 Wreszcie absolutnie niezbędne jest, by zorganizowany dialog społeczny stał się częścią zintegrowanej polityki regionalnej, m.in. poprzez lepsze wykorzystanie istniejących lokalnych i regionalnych rad społeczno-gospodarczych skupiających partnerów społecznych i przedstawicieli zorganizowanego społeczeństwa obywatelskiego oraz poprzez ustanowienie skutecznych form partnerstwa społeczno-gospodarczego ⁽³⁾.

1.5.2 W tym względzie należy podążać drogą wytyczoną przez Europejski Komitet Ekonomiczno-Społeczny, który angażuje rady społeczno-gospodarcze oraz inne podobne organizacje poszczególnych krajów w prowadzony z nim zorganizowany dialog.

1.6 Powodzenie nowego sposobu zarządzania będzie coraz bardziej zależeć od zdolności określenia szczebla pozwalającego jak najskuteczniej radzić sobie z problemami i tworzyć rozwiązania zgodnie z zasadą pomocniczości, z zachowaniem jednak spójnej całości i wspólnej wizji w odniesieniu do innych poziomów działania ⁽⁴⁾.

1.7 Komitet wyraża przekonanie, że praktyka polegająca na badaniu możliwych ścieżek, działań i środków w średnio- i długoterminowej perspektywie, obejmująca wspólne prognozowanie (*foresight*), może wnieść pozytywny, oddolny wkład w rozwój kulturalny społeczeństwa oraz przyczynić się do wzbogacenia wyborów decydentów politycznych i administracyjnych. Taka praktyka może również — i w szczególności — doprowadzić do powstania i wzmocnienia na poziomie regionalnym i lokalnym interakcji między sektorem technologicznym, gospodarczym, społecznym oraz polityką i kulturą, które mają podstawowe znaczenie dla zarządzania trwałym i konkurencyjnym rozwojem.

1.8 Wymaga to przede wszystkim zaangażowania partnerów społecznych i przedstawicieli zorganizowanego społeczeństwa obywatelskiego, aby wskazać jednoznacznie na mocne i słabe strony oraz być w stanie zidentyfikować nowe możliwości rynku wewnętrznego i międzynarodowego.

1.9 Z jednej strony globalizacja wywiera nacisk na konkurencyjność, skłaniając do modernizacji, innowacji i dążenia do najlepszych z możliwych wartości oraz pozwala wytwarzać i rozprowadzać towary oraz świadczyć usługi w możliwie

najbardziej skutecznym i efektywnym kosztowo sposobem, z drugiej zaś — o ile nie zareaguje się odpowiednio wcześniej — może powodować dalsze segmentacje oraz podział struktur gospodarczych i społecznych, w szczególności na poziomie regionalnym i lokalnym.

1.9.1 Stąd, zdaniem Komitetu, rodzi się konieczność jak najszybszego stworzenia nowych kompetencji, które mogłyby ukierunkować obywateli na zmiany. Należy zorganizować wspólne szkolenia dla zarządzających okręgami, przedsiębiorstwami oraz systemami finansowymi i kredytowymi, które byłyby realizowane z decydentami politycznymi, kadrami zarządzającą sektora publicznego, a także władzami lokalnymi i regionalnymi.

1.10 Jedynie zintegrowane i partycypacyjne podejście terytorialne może — zdaniem Komitetu — sprawić, że dzięki wiedzy zdobytej poprzez inwestycje w badania i rozwój, innowacje i edukację będzie można zbudować potencjał innowacyjny, dając przemysłowi europejskiemu przewagę konkurencyjną i umożliwiając mu przyciągnięcie kapitału ludzkiego i finansowego do danego regionu.

1.10.1 W związku z tym podstawowe znaczenie ma szukanie nowych sposobów przyciągnięcia kapitału ludzkiego do regionu, m.in. poprzez lepsze zrównoważenie życia prywatnego i pracy, wprowadzanie zachęt — szczególnie dla pracowników umysłowych i pracowników wysoko wykwalifikowanych, takich jak kadra zarządzająca, naukowcy i eksperci przemysłowi — pozwalających takim osobom na osiągnięcie w ciągu życia zawodowego odpowiednio atrakcyjnych korzyści z zatrudnienia.

1.11 Komitet uważa, że nowego programu CIP na lata 2007-2013 nie można rozpatrywać w oderwaniu od innych polityk i programów regionalnych Wspólnoty, ponieważ jego podejście do tych kwestii opiera się na trzech kierunkach działania, są nimi: program na rzecz przedsiębiorczości i innowacji, program na rzecz wspierania polityki w zakresie technologii informacyjnych i komunikacyjnych oraz program „Inteligentna energia — Europa”.

1.12 W związku z tym Komitet popiera potrzebę ścisłej koordynacji CIP z działaniami w ramach polityki regionalnej, spójności i współpracy ponadgranicznej, ponadnarodowej i międzyregionalnej, jak również z siódmym programem ramowym na rzecz badań, rozwoju technologicznego i demonstracji (RTD), w którym znaczącą część programu „Możliwości” poświęcono rozwojowi badań dla MŚP, „regionom wiedzy” oraz wsparciu innowacji i innowacyjnych usług dla przedsiębiorstw, jak również koniecznym kontaktom między sektorem szkoleń a światem przedsiębiorczości.

1.13 Zdaniem Komitetu niezbędne jest, by takie inicjatywy, poza zapewnieniem wysokiego stopnia koordynacji w celu osiągnięcia synergii i uniknięcia dublowania się i niespójności, zostały w pierwszym rzędzie przeformułowane i odpowiednio uwzględnione przez regiony w kontekście priorytetu partnerstwa na rzecz opartego na współuczestnictwie rozwoju lokalnego.

⁽³⁾ Patrz: wytyczne Komisji Europejskiej dla polityki spójności: „Aktywne partnerstwo horyzontalne” (partnerzy społeczni, zorganizowane społeczeństwo obywatelskie, administracja); „Skuteczne partnerstwo wertykalne” (Komisja Europejska, rządy krajowe, władze lokalne i regionalne) — patrz: rozporządzenie WE/1260/1999 z 21.6.1999 oraz COM(2002)598 wersja ostateczna z 7.11.2002

⁽⁴⁾ Patrz: „Demokracja bliska obywatelowi”

1.14 Komitet ponownie stwierdza — co już uczynił w kilku swoich niedawnych opiniach w sprawie nowoczesnej polityki przemysłowej — że „brakuje wyraźnych powiązań pomiędzy wysiłkami na szczeblu UE oraz koniecznym zaangażowaniem rządów, przemysłu i zainteresowanych stron na szczeblu krajowym i regionalnym”.

2. Definicje

W opinii przywołano kilka pojęć, których znaczenie zostało wyjaśnione poniżej.

2.1 **Zarządzanie:** literatura antropologiczna wyróżnia trzy rodzaje zarządzania ⁽⁵⁾. **Zarządzanie oddolne** zakłada koordynację wszystkich podmiotów na szczeblu lokalnym i charakteryzuje się wyraźną tendencją do wszelkich działań technologicznych. **Zarządzanie sieciowe** opiera się na ścisłej koordynacji sieciowej wszystkich podmiotów, w tym szczególnie przedsiębiorstw, instytucji badawczych oraz organizacji finansowych. **Zarządzanie oparte na odgórnym sterowaniu (ang. dirigiste)** polega na wysokim stopniu koordynacji i zarządzaniu scentralizowanym wieloma szczególnie istotnymi aspektami, takimi jak finansowanie i kompetencje badawcze.

2.2 Społecznie odpowiedzialny region ⁽⁶⁾

Region można określić jako społecznie odpowiedzialny, gdy ukierunkowuje swój rozwój na zasady zrównoważenia, tzn. w swym rozwoju łączy wymiar ekonomiczny, społeczny i ekologiczny. Region można zdefiniować jako społecznie odpowiedzialny, jeżeli skutecznie:

- uwzględnia w decyzjach ekonomicznych aspekty społeczne i ekologiczne,
- wykorzystuje w procesach decyzyjnych wspólny model wartości i metodologię partycypacyjną,
- promuje dobre rozwiązania i stałą interakcję między zainteresowanymi stronami w celu pobudzenia wynalazczości i konkurencyjności.

By móc zaplanować stworzenie społecznie odpowiedzialnego regionu należy:

- zidentyfikować społeczność go zamieszkującą,
- określić wartości, którymi się ona kieruje.

2.3 Kapitał społeczny regionu

Kapitał społeczny może przyjąć rozmaite formy: kultury współpracy lub konkurencji, konsensusu stowarzyszeniowego lub spolaryzowanych grup interesu, a także sposobów uczenia się. Tradycje kulturowe i typ organizacji mogą znacząco wpływać na przeszkody, mogące stanąć na drodze do urzeczywistnienia

⁽⁵⁾ *Regional Innovation System — The role in a globalised world* („Regionalny system innowacji — rola zarządzania w zglobalizowanym świecie”) pod redakcją P. Cooke’a, 1998 r.

⁽⁶⁾ Pojęcie to leży u podstaw nowego programu JESSICA, zapoczątkowanego przez DG ds. Polityki Regionalnej, finansowanego przez EBI i ukierunkowanego — w szczególności — na rewitalizację obszarów miejskich, gdzie występuje największa degradacja.

społecznie odpowiedzialnego regionu. Bardziej dogłębne zbadanie zasobów społecznych dostępnych w regionie (kapitału społecznego) wymaga rozróżnienia pomiędzy kapitałem instytucjonalnym, kulturowym, symbolicznym, psychospołecznym i poznawczym.

— **Kapitał instytucjonalny** to zdolności formalnych instytucji danego regionu do skoncentrowania się na rozwiązywaniu problemów, ich zdolność działania, szybkość procesu decyzyjnego, zakres posiadanej informacji przez organizacje i ich elastyczność, i wreszcie rodzaj istniejących relacji między różnymi organizacjami.

— **Kapitał kulturowy** składa się z dziedzictwa tradycji regionu, jego wartości i przekonań, a także z bogactwa jego języka, wreszcie z jego relacji społecznych i zachowań ⁽⁷⁾.

— **Kapitał symboliczny** to zdolność regionu do zmobilizowania energii koniecznej do zapewnienia właściwego rozwoju regionu, a także jego potencjał do stworzenia wizerunku-emblematu, do którego mogą się odnieść przedsiębiorstwa działające w regionie.

— **Kapitał psychospołeczny** opiera się zasadniczo na pojęciu zaufania, na przekonaniu o istnieniu wspólnoty, która ma potencjał rozwojowy i wreszcie na świadomości, że istnieje możliwość zorganizowania współpracy z grupami i stowarzyszeniami.

— **Kapitał poznawczy** to zbiorowe know-how, którego nie należy mylić z kapitałem ludzkim jednostek. Kapitał poznawczy ugruntowuje się w organizacjach stanowiących infrastrukturę wiedzy: w uczelniach wyższych, ośrodkach badawczych, organizacjach kulturalnych i zawodowych, w przedsiębiorstwach oraz organach odpowiedzialnych za rozwijanie dialogu społecznego ⁽⁸⁾.

2.4 Prognozowanie (ang. foresight) ⁽⁹⁾: przyszłość jako konstrukcja społeczna

Przyszłość należy zbudować. To jednostki ją budują poprzez swe dobrowolne działania i ich — czasami — nieoczekiwane konsekwencje. Zatem nie chodzi tu jedynie o jej przepowiedzenie, lecz o jej zbudowanie w sferze społecznej. Systematyczna refleksja na temat prawdopodobnych czy też możliwych wydarzeń może przyczynić się do budowania przyszłości. Jako obszar badań systematyczna analiza przyszłości to instrument, poprzez który podejmuje się próbę stworzenia bliższego naszym pragnieniom jutra. Celem prognozowania nie jest zatem przepowiedzenie przyszłości, lecz wyobrażenie sobie przyszłości innej niż teraźniejszość, która jest możliwa dzięki takim czynnikom, jak zmiana technologii, stylu życia i pracy, regulacji prawnych, światowej geopolityki itp.

⁽⁷⁾ W znaczeniu antropologicznym kulturę tworzą „zachowania nabywane i przekazywane poprzez symbole, znaki, działania i owoce intelektu” (Alberoni: „Konsumpcja i społeczeństwo”).

⁽⁸⁾ *Learning to innovate* („Nauka innowacji”) pod redakcją F. Alburquerque’a; seminarium OECD, 30.9-1.10.1999, Malaga, Hiszpania

⁽⁹⁾ Definicja foresight: systematyczny i partycypacyjny proces, który wiąże się z zestawieniem informacji i tworzeniem wizji przyszłości w średnio- i długofalowej perspektywie, a którego celem jest ukierunkowanie decyzji oraz zmobilizowanie środków służących realizacji wspólnych działań.

2.4.1 Jako wsparcie dla wytycznych określonych przez Radę Europejską w Lizbonie, Komisja stworzyła warunki do zorganizowania Europejskiej Przestrzeni Badawczej (ang. ERA) ⁽¹⁰⁾, której fundusze zostały włączone do szóstego programu ramowego, przy czym szczególnie uwzględniono regionalny *foresight* ⁽¹¹⁾. Następnie w 2001 r., w celu rozpowszechniania prognoz jako modelu wynalazczości, Komisja utworzyła dział zajmujący się perspektywicznymi studiami naukowymi i technologicznymi oraz kontaktami z IPTS ⁽¹²⁾.

2.5 Demokracja bliska obywatela

2.5.1 Pośród tendencji obserwowanych w ciągu ostatnich lat — poza zasadą **pomocniczości** — znaczenia nabrała koncepcja **bliskości**, rozumianej jako podejście kulturowe, poprzez które obywatel wyraża pragnienie udziału w decyzjach dotyczących sfery społecznej. Dzięki nowym technologiom wiedza rozpowszechnia się z szybkością i na skalę, które wcześniej były nie do pomyślenia.

3. Uzasadnienie

3.1 Na początku trzeciego tysiąclecia Unia Europejska stoi w obliczu głębokich przemian strukturalnych, które zrewolucjonizowały na przestrzeni niewielu lat klimat globalny, w którym funkcjonuje i konkuruje gospodarka europejska. Wśród tych zmian należy w szczególności odnotować następujące:

- siła robocza na wolnym rynku podwoiła się wraz z wejściem ponad 2 mld osób do obszaru gospodarki rynkowej regulowanego przez WTO,
- rewolucja gospodarcza wywołana przez globalizację zmodyfikowała ugruntowane modele gospodarcze, zmieniając jednocześnie równowagę między popytem a podażą,
- pojawili się nowi, zgrupowani między sobą konkurenci gospodarczy, którzy dołączyli do tradycyjnych podmiotów rynkowych,
- przedsiębiorstwo jest coraz częściej postrzegane jako podmiot zintegrowany z systemem, który gwarantuje zintegrowane sieci wiedzy,
- sukces przedsiębiorstwa zaczyna coraz bardziej zależeć od nowej formy publicznego zarządzania terytorialnego, które musi odbywać się w oparciu o wspólną wizję strategiczną,

⁽¹⁰⁾ COM(2002) 565 wersja ostateczna z 16.10.2002

⁽¹¹⁾ <http://www.cordis.lu/rtd2002/foresight/main.htm>
<http://www.cordis.lu/rtd2002/foresight/main.htm>
<http://www.regional-foresight.de/>
<http://prospectiva2002.jrc.es/>

⁽¹²⁾ Instytut Perspektywicznych Studiów Technologicznych to jeden z 7 instytutów zależnych od Wspólnego Centrum Badawczego.

- nowe formy zarządzania publicznego i prywatnego na szczeblu lokalnym i regionalnym współistnieją z otoczeniem globalnym, w którym występują duże nierówności demograficzne i gospodarcze,
- nowy, zliberalizowany rynek globalny gwałtownie zdominowała agresywna strategia penetracji gospodarczej i handlowej, zasadniczo ukierunkowane na rozpoznanie słabych punktów rynków zagranicznych w celu osiągnięcia przewagi konkurencyjnej.

3.2 Sprawozdanie Aha ⁽¹³⁾ podkreśliło potrzebę nowych modeli zarządzania w celu stworzenia konkurencyjnej Europy, świadomej wyzwań stojących przed systemem, powstałych w wyniku przemian strukturalnych.

3.2.1 Przyjęcie tego nowego modelu zarządzania zależy od:

- wyraźniej zmiany w celu konkretnego urzeczywistnienia zjednoczonego rynku europejskiego, wsparcia innowacji, wprowadzenia na rynek nowych produktów i usług w konfrontacji z fragmentaryzacją stanowiącą główną przeszkodę dla inwestycji, przedsiębiorstw i zatrudnienia,
- przeglądu programów mobilności pracowników w UE, co powinno obejmować kanały wzajemnej wymiany i mobilności między nauką, przemysłem i rządem oraz pomiędzy różnymi krajami, jak również nowe instrumenty dialogu, tak by promować europejski model społeczny oparty na wiedzy i sprzyjać powstawaniu nowych generacji okręgów wiedzy, nowych parków technologicznych i przemysłowych, biegunów doskonałości, platform technologicznych oraz klastrów,
- nowej wspólnej wizji strategicznej obejmującej partycypacyjne instrumenty prognozowania *foresight*, tak by stawić czoła wewnętrznym wyzwaniom społecznym i zewnętrznym wyzwaniom gospodarczym oraz zniwelować rozbieżności między koncepcjami politycznymi a praktyczną potrzebą uczestnictwa wszystkich regionów pragnących stać się częścią gospodarki opartej na wiedzy,
- rozwinięcia w regionach funkcji „podmiotu integrującego rozwój” ⁽¹⁴⁾, charakteryzującego się wysokim stopniem profesjonalizmu,
- wsparcia dla Europejskiego Instytutu Technologii ⁽¹⁵⁾ celem przeciwdziałania zjawisku drenażu mózgow i przyciągnięcia naukowców z innych części świata, by dać impuls do rozwoju badań i innowacji w Unii Europejskiej,

⁽¹³⁾ „Tworzenie innowacyjnej Europy”, sprawozdanie niezależnej grupy ekspertów w sprawie R&D, przewodniczący Esko Aho, styczeń 2006 r.

⁽¹⁴⁾ Podmiot integrujący rozwój to osoba przygotowana pod względem technicznym i społecznym, która — z pomocą biegunów technologicznych — jest zdolna pomóc mikro- i małym przedsiębiorstwom w procesach innowacji.

⁽¹⁵⁾ Konkluzje Rady Europejskiej z posiedzenia z dn. 15-16 czerwca 2006 r.

— intensywnego, europejskiego wsparcia na rzecz przekwalifikowania zawodowego i rozwoju przydatnych profili interdyscyplinarnych.

3.3 Badania i rozwój, projektowanie, systemy produkcyjne, systemy logistyczne ⁽¹⁶⁾, marketing i usługi dla klientów są coraz bardziej zintegrowanymi i współdziałającymi elementami, które funkcjonują jako jedna całość, łącząc klientów z autorami nowych produktów.

3.4 Nowa struktura przedsiębiorstw w coraz mniejszym stopniu zależy od dostępności wyposażenia materialnego, a coraz bardziej od posiadania dóbr niematerialnych. Potrzebny jej jest „region wyposażony”, posiadający struktury zarządzania terytorialnego potrafiące podtrzymać zdolność do produkcji towarów i świadczenia usług oraz ich dystrybucji, oraz do zagwarantowania jak najlepszej obsługi posprzedażnej.

3.5 Rozwój wyraźnej tożsamości lokalnej lub regionalnej, manifestującej się w kapitale społecznym, okazuje się mieć fundamentalne znaczenie nie tylko dlatego, że dąży się do uniknięcia ryzyka delokalizacji, ale także ze względu na fakt, że w przypadku nowych przedsięwzięć wymaga się pewnej specyfiki i wysokiej jakości usług w danym regionie. Normy te można spełnić jedynie dzięki dobrze przygotowanym i świadomym pracownikom.

3.6 Świadomość tożsamości regionalnej i lokalnej wśród obywateli, decydentów politycznych oraz partnerów społecznych pozwala na przyjęcie zintegrowanego podejścia do rozwoju zrównoważonego pod względem ekologicznym i społecznym, co stanowi dodatkowy czynnik przyciągający nowe inwestycje.

3.7 Tożsamość lokalna bądź regionalna jako jakość stanowi połączenie przynależności do całokształtu wspólnych wartości, uznania tych wartości oraz zdolności uczuciowego utożsamiania się z nimi w kontekście wspólnej wizji przyszłości. Promowanie tożsamości lokalnej i regionalnej odbywa się w oparciu o:

— partycypacyjne i przejrzyste modele zarządzania wdrażane w oparciu o podział kompetencji między poszczególne podmioty i różne ośrodki decyzyjne, publiczne i prywatne; o działania rozwijające zdolności w celu zagwarantowania optymalnej struktury organizacyjnej, zarządczej i operacyjnej, jak również o zrównoważone wykorzystanie zasobów lokalnych i regionalnych, w tym transportu, usług służby zdrowia, zasobów fizycznych, infrastruktury i usług w dziedzinie technologii informacyjnych i komunikacyjnych (ICT),

— zbudowanie atrakcyjnego wizerunku regionu,

— analizy SWOT ⁽¹⁷⁾,

⁽¹⁶⁾ Patrz: „Polityka europejska dotycząca logistyki”,

⁽¹⁷⁾ SWOT — *Strengths and Weaknesses, Opportunities and Threats Analysis* — czyli mocne i słabe punkty oraz możliwości i zagrożenia.

— prognozowanie *foresight* w oparciu o współuczestnictwo w celu poznania wspólnych wizji i doświadczeń,

— pracę w sieci i wymianę najlepszych wzorców między regionami,

— analizy porównawcze typu *benchmarking* w celu zagwarantowania porównywalnych korzyści terytorialnych.

4. Zintegrowane podejście terytorialne i systemy prognozowania (*foresight*) dla innowacji i badań w regionach

4.1 Zintegrowane podejście terytorialne a lokalne zasoby ludzkie

4.1.1 W regionie występują różne obszary działań priorytetowych dla optymalnego wykorzystania bogactwa zasobów ludzkich:

— wspólna, powszechnie dzielona, strategiczna wizja (*foresight*) możliwości rozwojowych regionu pod względem technologii i innowacji w perspektywie średnio- i długoterminowej,

— zorganizowany dialog społeczny na szczeblu lokalnym i regionalnym — w tym względzie istniejące wymogi prawne w zakresie informacji i konsultacji powinny być w pełni respektowane ⁽¹⁸⁾,

— kształcenie prowadzone w ramach wysokiej jakości struktur ukierunkowanych na wyposażenie pracowników w trwałe umiejętności zgodnie z profilami zawodowymi niezbędnymi ze względu na nowe perspektywy rozwoju regionalnego w kontekście globalnej konkurencji,

— wykorzystanie licznych instrumentów społecznych, przewidzianych dla pracowników dotkniętych nagłymi przemianami rynkowymi, wykluczającymi je z możliwości rozwoju, bądź upadkiem regionów w strefach kryzysu,

— polityka ukierunkowana na integrację społeczną i poszanowanie mniejszości etnicznych,

— inteligentne i odpowiedzialne zarządzanie elastycznością zatrudnienia, aby stworzyć większe możliwości osiągnięcia zawodowych (ang. *flexisecurity*) ⁽¹⁹⁾,

— pełne zaangażowanie obywateli.

4.2 Zintegrowane podejście terytorialne a rozwój nowej, wzmocnionej przedsiębiorczości

4.2.1 Zintegrowane podejście terytorialne może pobudzić i wesprzeć zakładanie oraz rozwój przedsiębiorstw, szczególnie MŚP, poprzez stworzenie otoczenia, które byłoby korzystne pod względem:

— zmniejszenia obciążeń administracyjnych oraz wyeliminowania przeszkód biurokratycznych w zakładaniu i rozwijaniu przedsiębiorstw (również pod względem ich wielkości),

⁽¹⁸⁾ Patrz: dokument z konferencji ETUC (Europejska Konfederacja Związków Zawodowych): „Restrukturyzacja Antycypowanie i towarzyszenie restrukturyzacji na rzecz rozwoju zatrudnienia — rola UE”. Komitet Wykonawczy ETUC, Bruksela, 14-15 czerwca 2005 r.

⁽¹⁹⁾ „Flexisecurity — przypadek Danii”, ECO/167, sprawozdawca: Anita VIUM

- struktur nauczania, kształcenia zawodowego, praktyki zawodowej, kształcenia przez całe aktywne życie, które byłyby zarządzane przez partnerów społecznych za pośrednictwem dwustronnych organów, w oparciu o projekty ukierunkowane na przyszłość,
- zintegrowanych sieci między uczelniami wyższymi, przedsiębiorstwami i ośrodkami badawczymi, wraz z ujednoliconymi planami pracy, metodami działania i strukturami, które byłyby ukierunkowane na transfer technologii,
- tworzenia oraz ożywienia nowych okręgów przemysłowych i technologicznych opartych na wiedzy, oraz zintegrowanych platform przemysłowych, w których podmioty z sektora technologicznego rozwijają się w celu wchłonięcia nowych ośrodków kształcenia i badań stosowanych oraz, wychodząc poza koncepcję przynależności terytorialnej, opracowują systemy produkcji i dystrybucji skupiające się na wspólnych wartościach i strategiach wspólnot uczenia się (ang. *learning communities*),
- tworzenia, m.in. poprzez agencje rozwoju regionalnego, sieci parków przemysłowych i technologicznych, w celu rozwinięcia dobrze wyposażonych obszarów terytorialnych, posiadających dostęp do usług pomagających rozwinąć nowe przedsiębiorstwa,
- ulepszenia dostępu do źródeł finansowania i kredytowania, m.in. poprzez wdrażanie na całym terytorium UE mechanizmów takich jak inicjatywa JEREMIE (*Joint European Resources for Micro-to-Medium Enterprises*) dla małych i mikroprzedsiębiorstw,
- rozwoju i rozpowszechniania mechanizmów społecznej odpowiedzialności przedsiębiorstw,
- promocji i wzmocnienia systemów współpracy między partnerami społecznymi a lokalnymi podmiotami gospodarczymi i społecznymi poprzez rozwinięcie ich zdolności instytucjonalnej i potencjału dialogu społecznego,
- modernizacji lokalnego systemu cyfrowego w zakresie komunikacji między wszystkimi lokalnymi podmiotami politycznymi, gospodarczymi i społecznymi obecnymi w danym regionie, odpowiednimi władzami i instytucjami publicznymi oraz prywatnymi. Należałoby się tutaj skupić w szczególności na takich instrumentach, jak e-rząd, e-biznes, e-handel, telepraca oraz szerokopasmowe sieci komunikacyjne o dużym potencjale, np. sieć do przekazywania danych GEANT⁽²⁰⁾ czy system GRID⁽²¹⁾,
- wzmocnienia wartości wspieranych przez program JESSICA, który jest ukierunkowany na integrację peryferyjnych obszarów miejskich,
- zapewnienia bezpieczeństwa pod względem fizycznym, gospodarczym i społecznym dla obywateli, przedsiębiorstw i świata pracy,
- zrównoważenia zintegrowanego podejścia terytorialnego w zakresie regionalnej i lokalnej polityki przemysłowej poprzez optymalizację ochrony środowiska w okresie przemian gospodarczych i przemysłowych.

4.3 Zintegrowane podejście terytorialne, CIP, siódmy program ramowy oraz spójność z innymi politykami wspólnotowymi

W 2005 r. szefowie państw i rządów dali kolejny impuls polityczny odnowionej strategii lizbońskiej, szczególnie poprzez zaakcentowanie sposobu, w jaki europejskie wartości mogą inspirować modernizację gospodarki i społeczeństwa w zglobalizowanym świecie.

4.3.1 Rada Europejska na posiedzeniu w marcu 2006 r. wskazała priorytety, do których należy dążyć w kontekście odnowionego partnerstwa na rzecz wzrostu i zatrudnienia:

- zwiększenie inwestycji w wiedzę i innowację,
- uwolnienie potencjału przedsiębiorstw, szczególnie potencjału MŚP,
- zwiększenie nowych możliwości trwałego zatrudnienia dla grup priorytetowych, a zwłaszcza ludzi młodych⁽²²⁾, kobiet, starszych pracowników, niepełnosprawnych, legalnych imigrantów oraz mniejszości.

4.4 W szczególności program CIP na rzecz innowacji i przedsiębiorczości zbiera w spójne ramy wiele działań mających na celu rozwiązanie problemów o kluczowym znaczeniu dla konkurencyjności i innowacyjności struktury gospodarczej i społecznej UE, oraz ukierunkowuje rozwój na innowacyjne środki i produktywne inicjatywy, które chronią środowisko naturalne oraz są efektywne i społecznie akceptowalne z punktu widzenia wykorzystania zasobów.

4.5 Program szczegółowy „Możliwości” w ramach siódmego programu ramowego ma na celu wzmocnienie potencjału badawczo-innowacyjnego, w szczególności poprzez:

- wyjście naprzeciw wymaganiom MŚP, które mają potrzebę zlecenia badań na zewnątrz w drodze *outsourcingu*,

⁽²⁰⁾ GEANT — projekt opierał się na współpracy między 26 krajowymi sieciami badawczymi i edukacyjnymi, reprezentującymi 30 krajów z całej Europy, Komisję Europejską i DANTE (*Delivery of Advanced Network Technology to Europe*). Jego głównym celem była budowa sieci GEANT- wielogigabitowej ogólnoeuropejskiej sieci komunikacji danych, przeznaczonej specjalnie do użytku w badaniach i edukacji.

⁽²¹⁾ GRID — system integrujący i koordynujący zasoby oraz użytkowników przebywających w różnych domenach kontroli, np. komputer biurkowy użytkownika z centralnym systemem komputerowym, różne działy administracyjne tej samej firmy lub różne firmy. System ten zajmuje się kwestiami bezpieczeństwa, polityki, płatności, członkostwa itp., które pojawiają się w tym kontekście.

⁽²²⁾ Patrz: np. „Pakt na rzecz ludzi młodych” opracowany przez rząd francuski

- wsparcie transnarodowych sieci skupiających regiony oparte na wiedzy, by ułatwić powstawanie klastrów, metaokręgów oraz parków technologicznych i przemysłowych łączących uczelnie wyższe, ośrodki badawcze, przedsiębiorstwa i władze regionalne,
- uwolnienie potencjału w dziedzinie badań i innowacji w „regionach konwergencji” oraz na najbardziej oddalonych obszarach UE, w połączeniu z wykorzystaniem funduszy strukturalnych i Funduszu Spójności.

4.5.1 Niemniej optymalizacja udziału MŚP w działalności badawczo-innowacyjnej powinna następować również poprzez inne programy szczegółowe w ramach siódmego programu ramowego (np. programy „Współpraca”, „Pomysł” i „Ludzie”).

4.5.2 Istotną cechą wspólną wszystkich programów jest także obowiązek promocji wykorzystania wyników badań, co odbywa się przede wszystkim na szczeblu lokalnym i regionalnym. W związku z tym Komitet uważa, że niezbędny jest wysoki stopień koordynacji, spójności i synergii z działaniami Wspólnoty w ramach polityki regionalnej i spójności, jak również z innymi instrumentami wspólnotowymi w zakresie wspierania współpracy terytorialnej, edukacji i szkoleń.

4.5.3 Ponadto istnieje potrzeba koordynacji wcześniej opisanych działań z kierunkami polityki regionalnej, których punktem odniesienia są zreformowane europejskie fundusze strukturalne.

4.6 Tego rodzaju inicjatywy wymagają nie tylko wysokiego stopnia koordynacji, by mogła powstać synergia i by nie dochodziło do dublowania się oraz braku spójności, ale przede wszystkim — aby takie inicjatywy mogły się przyjąć w regionie — konieczne jest w ich przypadku zapewnienie:

- podatnego na ich wdrożenie otoczenia, dysponującego odpowiednim wyposażeniem, zdolnego uruchomić synergie z odpowiednimi programami regionalnymi i lokalnymi oraz rozwinąć międzynarodowe sieci partnerów badawczych w celu spełnienia kryteriów transnarodowej współpracy przy projektach europejskich, a także w celu przełożenia wyników badań na rzeczywisty wzrost konkurencyjności i zatrudnienia, ukierunkowanego na bieżące procesy przemian w przemyśle poprzez terytorialne trwałe sieci współdziałania między uczelniami wyższymi, przemysłem i ośrodkami badawczymi,
- zaawansowanych struktur edukacji i szkolenia, których celem będzie przedstawienie funkcjonalnych rozwiązań wobec wymagań związanych z rozwojem gospodarczo-przemysłowym opartym na wiedzy; takie struktury powinny opierać się na programach kształcenia nakierowanych na nowe modele technologii, produkcji, dystrybucji i konsumpcji, a także na systemach kształcenia przez całe życie będących w stanie antycypować rozwiązania w odpowiedzi na przemiany w przemyśle i na rynku,

- działań rozwijających zdolności organizacyjne instytucji i stowarzyszeń, a także inicjatyw w zakresie dialogu społecznego, które umożliwiają skuteczne zarządzanie projektami oraz optymalizację działalności badawczej i transferu technologii; działania te powinny wpisywać się we wspólne podejście wszystkich podmiotów gospodarczych i społecznych bezpośrednio obecnych w realiach danego regionu, i być ukierunkowane na tworzenie nowych możliwości dla zasobów ludzkich w zakresie przedsiębiorczości i szkoleń, nowoczesnych kwalifikacji oraz nowych profili zawodowych,

- zintegrowanej polityki terytorialnej, która będzie w stanie odpowiednio wykorzystać potencjał rozwojowy na poziomie lokalnym i która zwiększy zdolności przystosowawcze i antycypowania innowacji w celu osiągnięcia korzyści z nowych przepływów dóbr i usług, z zasobów ludzkich i kapitału wygenerowanego przez globalizację,

- dialogu społecznego ugruntowanego na poziomie regionalnym i lokalnym, jako kluczowego elementu zapewniającego optymalizację korzyści płynących z antycypowania przemian przemysłowych i rynkowych, a także z tendencji panujących w dziedzinie szkoleń i kształcenia zasobów ludzkich; dialogu mogącego również zapewnić nowy rodzaj zabezpieczenia dla ścieżki zawodowej oraz umożliwiającego stworzenie bardziej elastycznej organizacji struktury produkcji, dystrybucji i usług.

4.6.1 Zdaniem Komitetu zarówno siódmy program ramowy na rzecz badań, rozwoju technologicznego i demonstracji, jak i nowy CIP, na których temat Komitet miał już okazję się wypowiedzieć, reprezentują wciąż nadmiernie odgórne podejście i nie pozwalają jeszcze — co byłoby pożądane — na osiągnięcie odpowiedniego poziomu integracji oraz koniecznego, odpowiedzialnego udziału podmiotów publicznych i prywatnych w rozwoju na szczeblu lokalnym i regionalnym. Zgodnie z tym podejściem podmiotom lokalnym faktycznie nie przyznaje się należytej im roli w zakresie współodpowiedzialności za sprawowanie rządów w Europie.

4.6.2 Unia Europejska powinna zachęcić, również poprzez wspomniane dwa instrumenty, do tego nowego typu partnerstwa na szczeblu lokalnym z władzami, podmiotami gospodarczymi i — szczególnie — z partnerami społecznymi, promując nową generację „paktów terytorialnych na rzecz rozwoju w zglobalizowanym świecie”⁽²³⁾. W paktach tych powinni uczestniczyć wszyscy interesariusze rozwoju gospodarczego i rozwoju zatrudnienia, tak by w odpowiedni sposób stawić czoła wyzwaniom rynku i konkurencyjności, wychodząc poza lokalny sposób myślenia, który staje się coraz bardziej niebezpiecznym ograniczeniem w świecie powiązanych ze sobą realiów.

⁽²³⁾ Patrz: *Pacte Industrial de la Regio Metropolitana de Barcelona* (<http://www.pacteind.org/eng/activities/>), w którym stwierdza się, że „konkurencyjność regionu leży od jakości przedsiębiorstw i ich pracowników”.

4.7 Zintegrowane podejście terytorialne, zarządzanie partycypacyjne, partnerzy społeczni i społeczeństwo obywatelskie

4.7.1 Spora część działań na rzecz zrównoważonej konkurencyjności leży w kompetencji szczebla lokalnego i regionalnego, a dla działań tych **priorytetowe znaczenie zaczynają mieć systemy zarządzania i współpracy** między różnymi samorządami lokalnymi i regionalnymi, różnymi władzami, instytucjami, partnerami społecznymi, przedsiębiorstwami, podmiotami społecznymi i gospodarczymi społeczeństwa obywatelskiego, które ze sobą współdziałają w regionie.

4.7.2 W odniesieniu do koncepcji zarządzania, odnieść należy się do wcześniej wyrażonych uwag Komitetu w tej sprawie, mianowicie: „Zainteresowane podmioty prywatne powinny działać i brać na siebie odpowiedzialność poprzez prawdziwy współdział. Dialog społeczny i obywatelski to ważne narzędzia promowania polityk dotyczących kształcenia przez całe życie, innowacji i technologii”⁽²⁴⁾.

4.7.3 W odniesieniu do rozwoju dialogu społecznego „Komitet podziela stanowisko Komisji, że partnerzy społeczni, dzięki ich znajomości branż, mogą pełnić funkcję ostrzegawczą”.

4.7.4 Zdaniem Komitetu należy wprowadzić w życie sprawne, proaktywne, reaktywne i **oparte na uczestnictwie systemy inżynierii społecznej i decyzyjnej**, dzięki którym można zachować wysoki poziom jakościowy demokracji politycznej, gospodarczej i społecznej bez obciążania i spowolnienia rozwoju działań i inicjatyw.

4.7.5 Rozwój **wspólnej średnio- i długoterminowej wizji** staje się niezbędny, tak samo jak określenie i podział odpowiedzialności za wspólne cele średnioterminowe oraz stosowanie

na szczeblu regionalnym takich nowoczesnych i wypróbowanych instrumentów, jak instrumenty **foresight**.

4.8 Zintegrowane podejście terytorialne a strategia zarządzania na rzecz rozwoju społecznie odpowiedzialnego regionu

4.8.1 W obecnych warunkach, w których panuje otwartość na światową konkurencję, strategia zarządzania społecznie odpowiedzialnym rozwojem terytorialnym musi zapewniać trwałą dynamikę rozwoju gospodarczego i stałe dążenie do wysokiej jakości pod względem społecznym. Taka strategia powinna szczególnie obejmować:

- stałe podnoszenie jakości oraz potencjału poznawczego i innowacyjnego w zakresie regionalnego i lokalnego systemu produkcyjnego poprzez systematyczne przeprowadzanie analiz i wspólne prognozowanie rozwoju społecznego, gospodarczego i technologicznego,
- rozwój globalnych sieci odniesienia dla sektora publicznego i prywatnego, które zapewniałyby stałą, obustronną interakcję z rynkiem globalnym,
- duży stopień zrównoważenia rozwoju produkcji i konsumpcji z punktu widzenia ochrony środowiska i pod względem społecznym,
- skuteczne i skonsolidowane procesy tworzenia, rozpowszechniania i obiegu wiedzy, informacji i stałego kształcenia podmiotów w dziedzinie technologii, użytkowników i konsumentów końcowych,
- sporządzanie „społecznych bilansów terytorialnych”, dzięki którym można by mierzyć, monitorować i oceniać dynamikę korzystną z punktu widzenia realizacji na szczeblu europejskim celów jakościowych i ilościowych w oparciu o wspólne normy i metody.

Bruksela, 13 września 2006 r.

Przewodnicząca
Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego
Anne-Marie SIGMUND

⁽²⁴⁾ Patrz: „W kierunku europejskiego społeczeństwa opartego na wiedzy — udział zorganizowanego społeczeństwa obywatelskiego w realizacji strategii lizbońskiej” (opinia rozpoznawcza). Sprawozdawcy: Jan OLSSON, współsprawozdawcy: Eva BELABED i Joost VAN IERSEL